

Олена Олександрівна ОРЕНДАРЕЦЬ,
аспірант Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, Київ, 01601,
Alenka.Orendarets@gmail.com

УДК 340.12:349.6 (477)

**СПАДКОЄМНІСТЬ У РОЗВИТКУ
ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ЕКОЛОГО-ПРАВНИЧОЇ ШКОЛИ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
“ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО, ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО
ТА ПРАВО ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ”**

Розглядаються основні історичні етапи розвитку освітньо-наукової еколого-правничої школи юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка та сучасні напрямки розвитку еколого-правових наукових досліджень зазначеної школи. Досліджуються основні питання спадкоємності в розвитку освітньо-наукових еколого-правничих шкіл. Проводиться аналіз освітньо-наукової еколого-правничої школи юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка як осередку найбільш інтенсивної концентрації наукової творчої енергії. Розглянуті еколого-правові дослідження молодих вчених, аспірантів, здобувачів, які здійснюють свої наукові доробки на основі наукового фундаменту, як фундаторів, так і сучасних представників освітньо-наукової еколого-правничої школи. Розглянуті еколого-правові дослідження молодих учених, аспірантів, здобувачів, які здійснюють свої наукові доробки на основі наукового фундаменту, не тільки фундаторів, а й сучасних представників освітньо-наукової еколого-правничої школи. Акцентується увага на наукових досягненнях, які знайшли своє застосування в навчальному процесі (підручники, словники) та в науково-законодавчій роботі (науково-практичні коментарі до чинного законодавства України). Проведено паралель між динамічністю розвитку еколого-правових досліджень та якістю безпосередньо науки екологічного права в Україні.

Ключові слова: еколого-правові наукові дослідження, освітньо-наукова правничка школа, еколого-правова наука, науковці школи, засновники школи, спадкоємність наукових ідей.

Сьогодні в умовах глобалізації, в час стрімкого розвитку науки в усіх її сферах відбувається процес підвищення ролі та значення наукових досліджень економічного, політичного, соціального, юридичного та багатьох інших спрямувань. Останнім часом міжнародну та національну наукову спільноту об'єднує актуалізація еколого-правової тематики досліджень. Одним з основних факторів розвитку суспільства, соціального інституту, науки в цілому, наукової школи є спадкоємність.

Спадкоємність у науковій школі, на нашу думку, це не тільки так звана “передача естафети” від засновників школи до учнів, а й взаємодія усталених наукових результатів, методів дослідження і тих ідей, які знаходяться в процесі

становлення та розробки. Тобто спадкоємність — це одночасно вірність традиціям і новаторство. Таке своєрідне поєднання забезпечує життєздатність освітньо-наукової правничої школи і можливість її подальшого розвитку.

Дослідження питання спадкоємності ідей є досить актуальним, адже передбачає ретельне вивчення історичного досвіду, який свідчить про те, що при певних обставинах саме освітньо-наукові правничі школи стають осередком найбільш інтенсивної концентрації наукової творчої енергії, найбільш активного впливу на науковий прогрес, зокрема в еколого-правовій науці. Відомо, що освітньо-наукова правнича школа є так званим соціальним організмом і не може існувати ізольовано. Вона виникає як наслідок наукових і суспільних потреб, а також потребує наукового та соціального визнання за її межами. Результати досліджень школи мають використовуватися в інших наукових галузях або застосовуватись у суспільній практиці. І тільки в такому випадку школа викликає науковий та суспільний інтерес [1, с. 14].

Зупинимось на декількох рисах наукової школи, без яких не може відбуватися спадкоємність наукових ідей та прогрес науки в цілому. На нашу думку, це новаторство, відчуття нового, самостійність мислення, якими володіють вчителі наукової школи і до яких вони долучають своїх учнів та послідовників.

У кожній науковій школі рано чи пізно виникає питання про її подальшу долю, про те, як далі будуть розвиватись наукові ідеї, започатковані її засновниками, та як прищепити наукову ініціативу молодим поколінням учених, які продовжують справу своїх вчителів. Усі ці питання стосуються життєдіяльності науково-правничої школи, тобто йдеться про так звану “родючість” того дерева, яке було висаджено засновниками школи, досвідченими вчителями, та ідеї яких сприйняті й усвідомлені їх учнями, молодими послідовниками.

Слід погодитись з думкою академіка А. Толстоухова, який у своєму виступі на Міжнародній науково-практичній конференції “Наукова еліта у розвитку держав” зазначив: “Коли ми говоримо про наукову школу, ми говоримо через кому про наукову еліту, про суспільство і про особистість зокрема” [2, с. 4], адже роль наукової еліти у формуванні нового типу особистості величезна і буде займати провідне місце в світовому просторі. А творення такої еліти варто починати також і з освітньо-наукових еколого-правничих шкіл. На нашу думку, саме наукова особистість є тим ключем, за допомогою якого суспільство буде відчиняти двері цілісного наукового, юридичного, політичного світу, формуючи тим самим характер збалансованого розвитку, зокрема, нашої країни.

Однією з провідних українських науково-правничих шкіл є, на наше переконання, освітньо-наукова еколого-правнича школа “Земельне право, екологічне право та право екологічної безпеки”, що функціонує на юридичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Освітньо-наукова правнича школа юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка “Земельне право, екологічне право та право екологічної безпеки” — це такий осередок еколого-правової науки, в якому формуються її основні сили та відбувається постійна взаємодія між вчителями та їх учнями, між засновниками нових наукових напрямків та їх спадкоємцями.

Зазначена школа бере свій початок ще з досліджень проблем земельного права професором Імператорського університету Св. Володимира **Всеволодом Аристарховичем Удінцевим**, зокрема в таких його наукових працях, як “Русское пессессионное право” (К., 1901) [3], “Русское горноземельное право” (К., 1909) [4] та ін.

До земельно-правових досліджень Київської школи належать “Нариси з історії литовсько-руського права. Селянське землеволодіння в Західній Росії до половини XVI століття” (К., 1893) та “Форми селянського землеволодіння в литовсько-руській державі XVI ст.” (Київський збірник, 1892) **Михайла Флегонтовича Владимирського-Буданова** [5].

Радянський період, як відомо, характеризується зміною земельного устрою країни, що було пов'язано з відміною права приватної власності на землю і встановленням монопольної державної власності на землю та інші природні ресурси. Усе це призвело до виокремлення в системі права і законодавства окремої галузі земельного законодавства і права. Починаючи з 30-х років ХХ ст., інтенсивного розвитку набули дослідження з указаної проблематики та спорідненої з нею природноресурсової. Активну науково-педагогічну роботу на юридичному факультеті Київського державного університету імені Тараса Шевченка проводив професор **Пантелеймон Дмитрович Індиченко** [6]. Серед його наукових здобутків слід виокремити “Земельне законодавство поміщицько-буржуазної Росії (1817–1917)” (1959) [7], навчальний посібник “Основи земельного та колгоспного права” (1959) [8] та перший підручник українською мовою “Радянське земельне право” (1971) [9, с. 21].

Значний внесок у розвиток земельно-правової думки свого часу зробили відомий учений-юрист, один із засновників науки і навчальної дисципліни “Правова охорона природи України”, визначний юрист-природоохоронник, доктор юридичних наук, професор, член спілки юристів України, відмінник освіти України **Василь Лук'янович Мунтян** та професор, академік НАПрНУ **Василь Зіновійович Янчук**. Вченими досліджувалися проблеми права колгоспної власності та особливості державного управління колгоспами [10], правові форми відповідальності службових осіб колгоспів [11], проблеми розвитку аграрного законодавства [12] та ін. Досліджуючи правові проблеми охорони природи, професор, доктор юридичних наук В. Л. Мунтян підготував і опублікував більше 150 наукових праць, 10 монографій, серед яких — навчальні посібники, методичні розробки, збірники законодавчих актів тощо.

Професор, кандидат юридичних наук **Іван Макарович Миронець** — знавець колгоспного права — досліджував особливості правового регулювання землекористування колгоспів [13], юридичну природу Примірного статуту колгоспів та низку інших суміжних проблем.

Період кінця 80-х — початок 90-х років минулого століття став переломним періодом реформування земельно-правової думки та формування нових підходів до становлення інтегрованої еколого-правової спільності — науки екологічного права. Вчені вже нової генерації, узагальнивши досвід земельно-правових і природноресурсових досліджень, висунули концептуальні ідеї формування інтегрованої галузі — екологічного права та права екологічної безпеки [14, с. 57]. Цей період характеризується дослідженнями актуальних еколого-правових проблем, які здійснювалися під керівництвом академіка НАПрН України **Володимира Івановича Андрейцева**. Він примножив авторитет еколого-правової науки багатьма своїми науковими здобутками, серед яких — монографії “Наукові та науково-правничі школи: стан та проблеми правового регулювання” (2009) [15], Екологічне право і законодавство суверенної України: проблеми реалізації державної екологічної політики (2011) [16] та інші.

На сьогодні серед науковців Київської освітньо-наукової еколого-правничої школи слід назвати доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента НАПрН України **Галину Іванівну Балюк** — фахівця у сфері правових проблем забезпечення екологічної безпеки, зокрема її складових — ядерної та радіаційної безпеки (монографії “Ядерне право України: стан та перспективи розвитку. Правові аспекти радіоекології” (1996) [17]; “Правові аспекти забезпечення ядерної та радіаційної безпеки в Україні” (1997) [18]; навчальні посібники “Правове забезпечення радіаційної безпеки в Україні” (2010) [19], “Цивільно-правова відповідальність за ядерну шкоду” (2012) [20]), доктора юридичних наук, професора **Марію Василівну Краснову** — експерта з правових питань забезпечення реалізації екологічних прав громадян та проблем відшкодування екологічної шкоди (монографія “Компенсація шкоди за екологічним законодавством України” (2010) [21], навчальний посібник “Договори в екологічному праві” (2012) [22]), доктора

юридичних наук, професора, члена-кореспондента НАПрН України **Володимира Васильовича Носіка** — фахівця в галузі земельного, земельно-порівняльного та аграрного права (монографія “Право власності на землю Українського народу” (2006) [23]), доктора юридичних наук, професора **Анатолія Миколайовича Мірошніченка** (монографія “Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні” (2009) [24]).

Подальший розвиток еколого-правових ідей засновників освітньо-наукової еколого-правничої школи відбувається завдяки здійсненню дослідницької діяльності наступних поколінь учених школи на основі наукових праць попередників та в межах тематики наукової школи, а також з умови дотримання вказаної школи

На підставі проведеного аналізу еколого-правових досліджень вказаної школи виявлено, що на сьогодні вчені екологи-правники здійснюють дослідження як у сфері вирішення правових проблем природокористування і природоохорони, так і в напрямку забезпечення екологічної безпеки.

Представники зазначеної школи мають наукові доробки як у сфері правового регулювання природноресурсових, так і природоохоронних відносин, наприклад: кандидати юридичних наук **Коваленко Тетяни Олександрівни** (“Правові аспекти реструктуризації недержавних сільськогосподарських підприємств” (2002)) [25], **Оверковської Тетяни Костянтинівни** (“Правові засади охорони земель від забруднення та псування в Україні” (2008)) [26], **Медведевої Наталії Петрівни** (Правові засади гірничої концесії (2008)) [27], **Старостенко Діани Миколаївни** (“Правове регулювання міжування земель в Україні” (2009)) [28], **Шмигової Ольги Миколаївни** (“Правове регулювання рекреаційного природокористування в Україні та інших державах” (2010)) [29], **Лисенко Ярослави Олегівни** (“Правове регулювання земельних юрисдикційних відносин в Україні” (2011)) [30], **Семенець Ольги Сергіївни** (“Правове регулювання використання природних ресурсів для туризму в Україні” (2012)) [31], **Саркісової Тамари Борисівни** (“Земельне правопорушення як підстава юридичної відповідальності в Україні” (2012)) [32], **Бевз Олени Володимирівни** (“Правовий режим земель історико-культурного призначення в Україні (історичні ареали населених місць)” (2013)) [33], **Шохи Тетяни Петрівни** (“Правове регулювання екологічного страхування в Україні”, (2013)) [34], **Прохоренко Катерини Андріївни** (Клімат як об’єкт еколого-правової охорони в Україні (2013)) [35], а також **Туцького Юрія Васильовича** (“Правове регулювання викупу земельних ділянок для суспільних потреб в Україні” (2014)) [36] та інших.

Серед науковців, які мають доробки у сфері вирішення правових проблем забезпечення екологічної безпеки, можемо назвати кандидатів юридичних наук **Ковальчук Тетяну Григорівну** (“Правові питання забезпечення екологічної безпеки продуктів харчування” (1996)) [37], **Позняк Еліну Владиславівну** (“Правові аспекти здійснення громадської екологічної експертизи в Україні” (2005)) [38], **Ільїну Наталію Леонідівну** (“Організаційно-правові засади забезпечення екологічної безпеки у плануванні та забудові міст України” (2008)) [39], **Євстігнєєва Андрія Сергійовича** (“Правове забезпечення вимог екологічної безпеки в процесі приватизації земель в Україні” (2009)) [40], **Сушик Ольгу Володимирівну** (“Правові засади забезпечення радіаційної безпеки за законодавством України” (2010)) [41], **Власенко Юлію Леонідівну** (“Оптимізація законодавства України у сфері забезпечення екологічної безпеки” (2010)) [42], **Кронду Ольгу Юріївну** (“Правове регулювання поводження з радіоактивними відходами в Україні” (2012)) [43], **Медведева Костянтина Вікторівича** (“Екологічні права громадян України: гарантії їх судового захисту” (2012)) [44], **Степанова Євгенія Віталійовича** (“Правове забезпечення реалізації екологічної функції держави органами внутрішніх справ України” (2012)) [45], **Кондратьєву Катерину Андріївну** (“Правове регулювання екологічної безпеки у сфері сільськогосподарського виробництва в Україні” (2013)) [46], **Шомпол Олену Анатоліївну** (“Вдосконалення законодавства України про екологічну безпеку в контексті міжнародно-правових зобов’язань” (2013)) [47], **Шарасєвську Тетяну**

Анатолійвну (“Правове регулювання захисту територій і громадян за надзвичайних екологічних ситуацій в Україні” (2013)) [48] та інші.

Наукові доробки як фундаторів, так і сучасних представників школи створили підґрунтя для подальшого розвитку основних напрямів, за якими сьогодні здійснюються дослідження асистенти, аспіранти та здобувачі кафедри екологічного права юридичного факультету Київського національного університету в межах освітньо-наукової еколого-правничої школи “Земельне, екологічне право та право екологічної безпеки”. Зокрема за наукового керівництва професора, доктора юридичних наук Краснової Марії Василівни наукові дослідження здійснюються за такими темами: “Правові засади впровадження системи екологічного менеджменту в Україні” (Я. О. Чекавська), “Правове регулювання екологічного стимулювання в Україні” (О. А. Ніжніченко), “Правове регулювання екологічної безпеки в сфері видобування нафти та газу в Україні” (Н. А. Макаренко) та інші.

Під науковим керівництвом професора, доктора юридичних наук, члена-кореспондента НАПрН України Балюк Галини Іванівни дисертаційні дослідження проводяться аспірантами та здобувачами кафедри за такими темами: “Правове забезпечення екологічної освіти в Україні” (А. А. Слєпченко), “Розвиток науки екологічного права в Україні” (О. О. Орендарець), “Правове регулювання використання природних ресурсів континентального шельфу” (Я. О. Салміна), “Правовий режим земель капітального будівництва: еколого-правові засади” (Т. О. Рахнянська), “Правове регулювання питного водопостачання в Україні” (О. М. Зосименко), “Правове регулювання інвестування в навколишнє природне середовище в Україні” (К. О. Лозицька) та інші.

Під науковим керівництвом доцента, кандидата юридичних наук Ковальчук Тетяни Григорівни здійснюються дисертаційні дослідження за темами: “Правове регулювання екологічних договірних відносин” (О. В. Рудень), “Правове регулювання екологічної безпеки у сфері експлуатації теплових електростанцій в Україні” (Ю. В. Коваленко) та інші.

За останній час представники освітньо-наукової еколого-правничої школи юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка “Земельне, екологічне право та право екологічної безпеки” набули великого досвіду в організації і проведенні конференцій, круглих столів, симпозіумів. Логічним результатом проведення вищезазначених наукових заходів є видання таких збірників, як матеріали Міжнародної наукової конференції “Науково-правничі школи Київського університету імені Тараса Шевченка” (м. Київ, 12 жовтня 2005 р.) [49], збірник наукових праць круглого столу “Сучасні проблеми систематизації екологічного, земельного та аграрного законодавства України” (18 березня 2011 р.) [50], збірник наукових праць “Розвиток наук земельного, аграрного, екологічного та природоресурсного права” (19 жовтня 2012 р.) [51]. Крім того, науковці школи беруть активну участь у роботі конференцій, круглих столів, семінарів інших освітньо-наукових еколого-правових шкіл.

Рівень розвитку визначається її науковим та соціальним прогресом, а також актуальністю та значущістю досліджень. Зокрема освітньо-наукова еколого-правнича школа юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка “Земельне, екологічне право та право екологічної безпеки” 28 березня 2014 р. продовжується проведенням круглого столу на тему “Актуальні проблеми становлення і розвитку права екологічної безпеки в Україні”, в процесі роботи якого предметом обговорення є стаж актуальних напрямів, присвячених проблемам галузевої належності та предмету права екологічної безпеки, систематизації правових норм, спрямованих на забезпечення екологічної безпеки тощо.

Наукові досягнення школи знайшли своє відображення в навчальному процесі. Так, ученими підготовлено понад 40 курсів та спецкурсів для студентів спеціальності освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр права”, “Бакалавр права”, що викладаються за окремою спеціалізацією, зокрема “Екологічне право України”,

“Актуальні проблеми екологічного права”, “Екологічне право Європейського Союзу”, “Міжнародне екологічне право”, “Ядерне право України”, “Цивільна відповідальність за ядерну шкоду”, “Правові проблеми державного регулювання забезпечення радіаційної безпеки”, “Правові форми екологічного контролю”, “Договори в екологічному праві” тощо.

Вагомим доробком представників-науковців освітньо-наукової еколого-правничої школи разом з ученими Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, Інституту держави і права імені В. М. Корецького та Національної академії правових наук України вважаються вперше підготовлені та видані постатейні науково-практичні коментарі до чинного законодавства України, зокрема Науково-практичний коментар Лісового кодексу України (2009) [52], Науково-практичний коментар Закону України “Про охорону атмосферного повітря” (2011) [53], Науково-практичний коментар Закону України “Про тваринний світ” (2010) [54], Науково-практичний коментар Кодексу України про надра (2012) [55] тощо.

Крім того, представниками школи виконуються не тільки такі види науково-дослідної роботи, як дисертаційні, монографічні дослідження, пишуться підручники та навчальні посібники, а також інші види “наукової продукції”, зокрема “Словник термінів екологічного права (українською, російською, англійською мовами)” [56], виданий у 2013 році, підготовлений колективом кафедри екологічного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Вказане видання є результатом нагромадження пізнавальної діяльності вчених, глибоких знань і великих наукових зусиль представників освітньо-наукової еколого-правничої школи.

З огляду на вищевикладене, можемо зауважити, що завдяки діяльності правничих шкіл, в еколого-правовій науці не обривається велика історична традиція — перехід від одного покоління до іншого, так званого “мистецтва дослідження”, норм, принципів та цінностей наукового співтовариства.

Дослідження еколого-правничої школи спрямовані на підвищення ролі еколого-правової науки в Україні, вдосконалення навчальних програм викладання дисциплін еколого-правового спрямування у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, створення навчально-методичних засад у формуванні світогляду сучасного фахівця у сфері еколого-правової науки, спроможного вирішувати правовими засобами складні екологічні проблеми сучасності на міжнародному, національному та місцевому рівнях і орієнтування еколого-правової думки на здійснення фундаментальних і прикладних наукових досліджень.

Досить вагомим є вплив освітньо-наукової правничої школи юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка “Земельне право, екологічне право та право екологічної безпеки” на динамічність розвитку еколого-правових досліджень в Україні і відповідно якість безпосередньо науки екологічного права. Йдеться про розвиток науково-правничої школи як певного напрямку наукових досліджень екологічного права, еколого-правової освіти та підвищення наукової кваліфікації фахівців еколого-правової сфери, що засвідчує актуальність та перспективність сучасних наукових досліджень.

З огляду на вищевикладене, на нашу думку, аналіз еколого-правових досліджень учених освітньо-наукової еколого-правничої школи юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка дозволяє зробити висновок, що “Земельне право, екологічне право та право екологічної безпеки” дає можливість стверджувати, що вищевказана наукова школа має вагомий доробок в розвитку теорії екологічного, природоресурсового права, зокрема земельного та права екологічної безпеки. За період існування вказаної наукової школи завдяки багаторічній творчій та науковій праці вчених-екологів з’явилися нові напрямки наукових досліджень, сформульовані нові ключові наукові положення, обґрунтовано виокремлені нові еколого-правові інститути, підгалузі та галузі екологічного права

і законодавства. Так, зокрема, на поглиблення і розвиток еколого-правової науки спрямовані:

— наукові розробки фундаментальних положень нового напрямку та галузі еколого-правового спрямування — права екологічної безпеки;

— наукові дослідження й обґрунтування виокремлення в системі права України ядерного права як комплексної галузі права, його предмета, методів, принципів та завдань зазначеної галузі;

— обґрунтування цілісної концепції міжгалузевого правового інституту компенсації шкоди, що завдається навколишньому природному середовищу та його об'єктам;

— комплексні дослідження щодо попередження виникнення, усунення та вирішення правових колізій у регулюванні природоресурсових, зокрема земельних, відносин;

— дослідження особливостей інституту права власності на природні ресурси в сучасних умовах, зокрема права власності Українського народу на землю та інші.

Вищевказані наукові досягнення школи є свідченням того, що кожен крок в еколого-правовій науці здійснюється на основі досліджень попереднього історичного етапу, який формує міцний науковий фундамент. У свою чергу, на сьогодні послідовники ідей засновників школи не просто отримують “у спадок” стиль мислення та наукові напрацювання вчених, а й вносять нові наукові елементи в еколого-правові дослідження. Тож, на нашу думку, спадкоємність у розвитку освітньо-наукової еколого-правничої школи — це взаємозв'язок традицій і новацій, адже все позитивне і цінне, що було в традиціях, в удосконаленому вигляді залишається в новаціях. Вважаємо, що саме цей взаємозв'язок є фундаментальною основою, завдяки якій завжди буде існувати і розвиватись еколого-правова наука.

Список використаних джерел

1. Фурман, А. Як розпізнати наукову школу [Текст] / А. Фурман // Науковий світ. — 2003. — № 5. — С. 14.
2. В плеяді інтелектуалів [Текст] // Освіта. — 2012. — № 43–44. — 3–10 жовтня. — С. 4.
3. Правнича думка Університету Святого Володимира : Руське гірничоземельне право [Текст] / В. А. Удінцев / упорядн. : І. С. Гриценко (заг. ред.), Г. І. Балюк, Т. Г. Ковальчук, І. М. Козьяков, І. І. Присяжнюк ; КНУ ім. Тараса Шевченка, Національна академія прокуратури України. — К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національна академія прокуратури України, 2009. — 231 с.
4. Удінцев, В. Русское горноземельное право [Текст] / В. Удінцев. — К. : Типографія І. І. Чоколова, 1909. — 371 с.
5. Библиографический перечень печатных трудов М. Ф. Владимирского-Буданова [Текст] : рукопис. — Державна публічна бібліотека НР 938995
6. Відроджений заново: юридичний факультет КНЕУ [Текст]. — К. : Оріяни, 2003. — 240 с.
7. Індиченко, П. Д. Земельне законодавство поміщицько-буржуазної Росії (1861–1917) / П. Д. Індиченко. — К. : Вид-во Київського ун-ту, 1959. — 100 с.
8. Індиченко, П. Д. Основи земельного і колгоспного права [Текст] : посібн. для викладачів середніх шкіл / П. Д. Індиченко. — К. : Радянська школа, 1959. — 95 с.
9. Індиченко, П. Д. Радянське земельне право [Текст] / П. Д. Індиченко. — К. : Вища школа, 1971. — 174 с.
10. Мунтян, В. Л. Право колгоспної власності в СРСР; Роль планування і контролю колгоспного права [Текст] / В. Л. Мунтян, І. М. Миронець, П. Д. Індиченко. — К. : Вид-во Академії наук УРСР, 1960. — 231 с.
11. Мунтян, В. Л. Правові форми відповідальності посадових осіб колгоспів [Текст] / В. Л. Мунтян // Радянське право. — 1961. — № 2. — С. 14–19.
12. Мунтян, В. Л. Розвиток аграрного законодавства [Текст] / В. Л. Мунтян // Держава і право : зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. — Вип. 4. — К., 1999. — С. 78–91.
13. Миронець, І. М. Право землекористування колгоспів. Питання колгоспного права [Текст] / І. М. Миронець. — К. : Вид-во КДУ, 1960. — 154 с.

14. Момент істини: літопис кафедри трудового, земельного й екологічного права [Текст] / КНУТШ, Юридичний ф-т, каф. трудового, земельного і екологічного права; Євразійська асоціація правничих шкіл та правників ; за наук. ред. В. І. Андрейцева. — К. : Український видавничий консорціум, 2007. — 224 с.
15. *Андрейцев, В. І.* Наукові та науково-правничі школи: стан та проблеми правового регулювання [Текст] / В. І. Андрейцев. — К. : Знання, 2009. — 414 с.
16. *Андрейцев, В. І.* Екологічне право і законодавство суверенної України: проблеми реалізації державної екологічної політики [Текст]: монограф. / В. І. Андрейцев. — Дніпропетровськ : Нац. гірн. ун-т, 2011. — 373 с.
17. *Балюк, Г. І.* Ядерне право України: стан і перспективи розвитку (правові аспекти радіоекології) [Текст] / Г. І. Балюк. — К. : Юрінком, 1996. — 140 с.
18. *Балюк, Г. І.* Правові аспекти забезпечення ядерної та радіаційної (радіоекологічної) безпеки в Україні [Текст]: монограф. / Г. І. Балюк. — К. : Юрінком, 1997. — 196 с.
19. *Балюк, Г. І.* Правове забезпечення радіаційної безпеки в Україні [Текст]: навч. посіб. / Г. І. Балюк, О. Ю. Кронда, О. В. Сушик ; за ред. Г. І. Балюк. — К. : Обрії, 2010. — 272 с.
20. *Балюк, Г. І.* Цивільно-правова відповідальність за ядерну шкоду [Текст]: навч. посіб. / Г. І. Балюк, О. Ю. Кронда, О. В. Сушик ; за ред. Г. І. Балюк. — Чернівці : Кондратьєв А. В., 2012. — 144 с.
21. *Краснова, М. В.* Компенсація шкоди за екологічним законодавством України (теоретико-правові аспекти) [Текст]: монограф. / М. В. Краснова ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К. : Київський університет, 2008. — 440 с.
22. *Краснова, М. В.* Договори в екологічному праві України [Текст]: навч. посіб. / М. В. Краснова. — К. : Алерта, 2012. — 216 с.
23. *Носік, В. В.* Право власності на землю Українського народу [Текст]: монограф. / В. В. Носік. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 554 с.
24. *Мірошниченко, А. М.* Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні [Текст]: монограф. / А. М. Мірошниченко ; Ін-т законодавства ВР України. — К. : Правова єдність, 2009. — 268 с.
25. *Коваленко, Т. О.* Правові аспекти реструктуризації недержавних сільськогосподарських підприємств [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / Т. О. Коваленко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2002. — 21 с.
26. *Оверковська, Т. К.* Правові засади охорони земель від забруднення та псування в Україні [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / Т. К. Оверковська ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2008. — 20 с.
27. *Медведева, Н. П.* Правові засади гірничої концесії [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / Н. П. Медведева ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2008. — 19 с.
28. *Старостенко, Д. М.* Правове регулювання межування земель в Україні [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / Д. М. Старостенко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2009. — 18 с.
29. *Шмигова, О. М.* Правове регулювання рекреаційного природокористування в Україні та інших державах [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / О. М. Шмигова ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2010. — 20 с.
30. *Лисенко, Я. О.* Правове регулювання земельних юрисдикційних відносин в Україні [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / Я. О. Лисенко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2011. — 20 с.
31. *Семенець, О. С.* Правове регулювання використання природних ресурсів для туризму в Україні [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / О. С. Семенець ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2012. — 18 с.
32. *Саркісова, Т. Б.* Земельне правопорушення як підстава юридичної відповідальності [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06

- “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / Т. Б. Саркісова ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2012. — 17 с.
33. *Бевз, О. В.* Правовий режим земель історико-культурного призначення в Україні (історичні ареали населених місць) [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / О. В. Бевз ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2013. — 18 с.
34. *Шоха, Т. П.* Правове регулювання екологічного страхування в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / Т. П. Шоха ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2013. — 20 с.
35. *Прохоренко, К. А.* Клімат як об’єкт еколого-правової охорони в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / К. А. Прохоренко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2013. — 19 с.
36. *Туцький, Ю. В.* Правове регулювання викупу земельних ділянок для суспільних потреб в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / Ю. В. Туцький ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2014. — 16 с.
37. *Ковальчук, Т. Г.* Правові питання забезпечення екологічної безпеки продуктів харчування [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / Т. Г. Ковальчук ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 1996. — 19 с.
38. *Позняк, Е. В.* Правові аспекти здійснення громадської екологічної експертизи в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / Е. В. Позняк ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2005. — 18 с.
39. *Льбіна, Н. Л.* Організаційно-правові засади забезпечення екологічної безпеки у плануванні та забудові міст України [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / Н. Л. Льбіна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2008. — 20 с.
40. *Євстігнєєв, А. С.* Правове забезпечення вимог екологічної безпеки в процесі приватизації земель в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / А. С. Євстігнєєв ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2009. — 20 с.
41. *Сушик, О. В.* Правові засади забезпечення радіаційної безпеки за законодавством України [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / О. В. Сушик ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2010. — 20 с.
42. *Власенко, Ю. Л.* Оптимізація законодавства України у сфері забезпечення екологічної безпеки [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / Ю. Л. Власенко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2010. — 19 с.
43. *Кронда, О. Ю.* Правове регулювання поводження з радіоактивними відходами в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / О. Ю. Кронда ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2012. — 18 с.
44. *Медведев, К. В.* Екологічні права громадян України: гарантії їх судового захисту [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / К. В. Медведев ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2012. — 19 с.
45. *Степанов, Є. В.* Правове забезпечення реалізації екологічної функції держави органами внутрішніх справ України [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / Є. В. Степанов ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2012. — 20 с.
46. *Кондратьєва, К. А.* Правове регулювання екологічної безпеки в сфері сільськогосподарського виробництва в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / К. А. Кондратьєва ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2013. — 16 с.

47. Шомпол, О. А. Вдосконалення законодавства України про екологічну безпеку в контексті міжнародно-правових зобов'язань [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / О. А. Шомпол ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2013. — 18 с.
48. Шараєвська, Т. А. Правове регулювання захисту територій і громадян за надзвичайних екологічних ситуацій в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / Т. А. Шараєвська ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2013. — 19 с.
49. Науково-правничі школи Київського університету імені Тараса Шевченка [Текст] : матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Київ, 12 жовтня 2005 р.). — К. : Київський університет, 2006. — 207 с.
50. Сучасні проблеми систематизації екологічного, земельного та аграрного законодавства України [Текст] : зб. наук. пр. круглого столу (м. Київ, 18 березня 2011 р.). — К. : Обрій, 2011. — 126 с.
51. Розвиток наук земельного, аграрного, екологічного та природоресурсного права : зб. наук. пр. круглого столу (м. Київ, 19 жовтня 2012 р.) / за ред. Г. І. Балюк, М. В. Краснової, А. М. Мірошниченка, В. В. Носіка. — К., 2012 [Електронний ресурс] Юридичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — URL : <http://law.univ.kiev.ua/images/stories/Lit/kaf-zemel/2012-round-table.pdf>.
52. Науково-практичний коментар Лісового кодексу України [Текст] / Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, Т. Г. Ковальчук [та ін.] ; за ред. Г. І. Балюк. — К. : Юрінком Інтер, 2009. — 368 с.
53. Науково-практичний коментар Закону України “Про охорону атмосферного повітря” [Текст] / Г. І. Балюк, І. С. Гриценко, Т. Г. Ковальчук [та ін.] ; за ред. Г. І. Балюк. — К. : Юрінком Інтер, 2011. — 328 с.
54. Про тваринний світ України: правова охорона, використання та відтворення [Текст] / Г. І. Балюк, О. О. Погрібний, Ю. С. Шемпученко [та ін.] ; за ред. Г. І. Балюк. — К. : Юрінком Інтер, 2010. — 384 с.
55. Науково-практичний коментар Кодексу України про надра [Текст] / Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, Н. Р. Малишева [та ін.] ; за ред. Г. І. Балюк. — К. : Юрінком Інтер, 2012. — 328 с.
56. Екологічне право: словник термінів (українською, російською, англійською мовами) [Текст] / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Юрид. ф-т ; за заг. ред. Г. І. Балюк, О. А. Купрієвич ; [авт.-уклад. : Г. І. Балюк та ін.]. — Чернівці : Кондратьєв А. В., 2013. — 331 с.

*Рекомендовано до друку кафедрою екологічного права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 6 від 24 лютого 2014 року)*

Надійшла до редакції 01.03.2014

Орендарец О. О. Преемственность в развитии образовательно-научной эколого-правовой школы Киевского национального университета имени Тараса Шевченко “Земельное право, экологическое право и право экологической безопасности”

Рассматриваются основные исторические этапы развития образовательно-научной эколого-правовой школы юридического факультета Киевского национального университета имени Тараса Шевченко и современные направления развития эколого-правовых научных исследований указанной школы. Исследуются основные вопросы преемственности в развитии образовательно-научной эколого-правовой школы. Проводится анализ образовательно-научной эколого-правовой школы юридического факультета Киевского национального университета имени Тараса Шевченко как ячейки наиболее интенсивной концентрации научной творческой энергии. Рассмотрены эколого-правовые исследования молодых ученых, аспирантов, соискателей, осуществляющих свои научные труды на основе научного фундамента, не только основателей, но и современных представителей образовательно-научной эколого-правовой школы. Акцентируется внимание на научных достижениях, которые нашли своё применение в учебном процессе (учебники, словари) и в научно-законодательной работе (научно-практические комментарии к действующему законодательству Украины). Проведена параллель между динамичностью развития эколого-правовых исследований и качеством непосредственно науки экологического права в Украине.

Ключевые слова: эколого-правовые научные исследования, образовательно-научная правовая школа, эколого-правовая наука, ученые школы, основатели школы, преемственность научных идей.

Orendarets, O. O. Succession in the Development of the Educational and Scientific Environmental Law School named “Land Law, Environmental Law and Environmental Safety Law” of Taras Shevchenko National University of Kyiv

In this article the author considers the main historical periods of development of the scientific and educational environmental law school of the Law Faculty of Taras Shevchenko National University of Kyiv and the current directions in which environmental law scientific researches of the said school develop. The author of the article considers the principle issues relating to succession in the development of educational and scientific environmental law schools. The author analyses the educational and scientific environmental law school of the Law Faculty of Taras Shevchenko National University of Kyiv as the place of the most intensive scientific and creative energy. In this article the author considers environmental law researches of young scientists, PhD students and external doctorate students who conduct their research on the basis of the scientific findings not only of the founders but also the current representatives of an educational and scientific environmental law school. The author puts an emphasis on the scientific findings which have been used in educational process (study books, dictionaries) and scientific and legislative work (scientific and practical commentary books in relation to the current legislation of Ukraine). The author makes a parallel between dynamics of the development of environmental law research and quality of environmental law science in Ukraine.

Keywords: environmental law scientific researches, scientific and educational environmental law school, environmental law school, scientific schools, succession of scientific ideas.

